

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

“צומחים מחדש”

תוכנית פדגוגית לקידום השפה והאוריינות
בכיתות א
תשפ"ו

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

פיתוח התוכנית והובלתה: ד"ר לימור קולן, מפמ"ר עברית בגיל הרך וביסודי

ייעוץ פדגוגי: ד"ר אפרת קוצר, מדריכה ארצית בצוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי,

המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

קראו והאירו:

יעל נדלר, מפקחת על החינוך הלשוני בחמ"ד, מנהל החינוך הדתי

ליבנת בביוף, מדריכה מחוזית, מחוז תל-אביב

מרים אלגביש, מדריכה מחוזית, מחוז חיפה

תשפ"ו 2025

"צומחים מחדש"

תוכן עניינים

3	 הקדמה
5	 מטרות התוכנית
5	 עקרונות ההפעלה של התוכנית
8	 רכיבי התוכנית הפדגוגית
10	 התוכנית הפדגוגית להוראת השפה והאוריינות בכיתה א
17	 יישום מודל ההוראה "איתי ולידי"
שלבם ביישום מודל ההוראה "איתי ולידי" בכיתה א:	
	שלב ראשון – הערכה ומיפוי, פרופיל הקריאה
	שלב שני – ארגון התלמידים לקבוצות
	שלב שלישי – תכנון שבועי של הלמידה האוריינית
24	 קריאה דיאלוגית של ספרים בכיתה
26	 "אישי פלוס" הוראה מותאמת בקבוצה קטנה ובפרטני

"צומחים מחדש"

הקדמה

"צומחים מחדש" היא תוכנית פדגוגית מערכתית הממוקדת בקידום הלמידה האוריינית בשיעורי עברית בכיתות א-ג. התוכנית מיועדת לבתי ספר המעוניינים להוביל שינוי בעיצוב הלמידה האוריינית ובהשבתה לצורך קידום הישגי התלמידים באוריינות הלשונית ולהוביל תהליכים של מניעת התרחבות הפערים וצמצום פערים.

בכיתות א המיקוד הוא בעיצוב דרכי ההוראה והלמידה בשיעורי עברית באופן שיאפשר לכלל התלמידים להשלים את תהליך רכישת הקריאה והכתיבה, לשגשג ולבסס את הנכסים השפתיים והאורייניים שלהם.

אוריינות לשונית היא היכולת להשתמש בשפה דבורה וכתובה למגוון מטרות חברתיות, לימודיות ואישיות. היא כוללת את היכולת להבין טקסטים דבורים וכתובים ולהתמצא בהם, לבטא מחשבות ורגשות, לנסח רעיונות ודעות ולהגן עליהם, להציג מידע בצורה בהירה ולכידה ולנהל תקשורת איכותית עם אחרים, כל זאת בהתאמה לנסיבות ולקהל היעד ומתוך ידיעה של הלשון והיכרות עם אוצרותיה בזיקה למטען התרבותי והחברתי שהיא נושאת.

כישורי השפה והאוריינות הם המפתח להתפתחות אישית – ללמידה, לרכישת ידע והשכלה, להתפתחות החשיבה, לתקשורת בין-אישית ולמעורבות תרבותית וחברתית, לעצמאות תפקודית ולפיתוח חוסן אישי – הם הבסיס לשגשוג ולהשתלבות בחברה האוריינית.

לנוכח אירועי השנים החולפות ולצד האפיונים הייחודיים של מערכת החינוך בארץ ומורכבותה מתחדדים האתגרים של קידום הלמידה האוריינית בבית הספר היסודי. בתי הספר מאופיינים בהטרוגניות רבה, ובהם מגוון תרבותי לצד הבדלים אישיים והתפתחותיים. לפיכך עולה הצורך

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

לעדכן את הפדגוגיה של הוראת השפה העברית ולהתאימה למציאות המשתנה ולאתגרי השעה.

התוכנית "צומחים מחדש" מתמקדת בעיצוב פדגוגיה המתחשבת בפערים ההתפתחותיים ובשונות בין הלומדים וביצירת תנאים מיטיבים ללמידת שפה ואוריינות עבור כלל התלמידים בשיעורי עברית. בתוך כך, התוכנית מקדמת הוראה רלוונטית, בעלת ערך ומשמעותית עבור כלל התלמידים, המבטאת ערכים של הוגנות בחינוך ושוויון הזדמנויות.

התוכנית הפדגוגית נבנתה על בסיס מספר הנחות:

* תפיסת "הילד השלם" – תהליכים לשוניים, קוגניטיביים, ניהוליים ורגשיים נמצאים ביחסי גומלין עם הכישורים השפתיים והאורייניים – הם משפיעים על התפתחותם ומושפעים מהם.

* בכיתה הטרוגנית תלמידים שונים זקוקים למענים שונים ומגיבים באופן שונה להתנסויות בלמידה האוריינית.

* בתהליך ההתפתחות האוריינית קיימת הייררכיה: התפתחותן של מיומנויות אורייניות מסדר גבוה – הבנת הנקרא והבעה בכתב – תלויה בהתפתחותם של יכולות בסיסיות – שטף קריאה וכתוב, וכן בבסיסי הידע הלשוני, ידע עולם והיכולות הקוגניטיביות והמטא-קוגניטיביות.

* פרסונליזציה בהוראה ובלמידה – הוראה ולמידה בקבוצה קטנה מהוות את מסגרת הלמידה הטובה ביותר ללמידה האוריינית. הקבוצה הקטנה מאפשרת לכל תלמיד להשתתף באופן פעיל בשיח ובהתנסויות האורייניות. בדרך זו התלמידים נהנים מהוראה פרסונלית מונחית לצד למידת עמיתים שיתופית.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

מטרות התוכנית

1. ביסוס החוסן המקצועי של המורים – הרחבת הידע הפרופסיונלי בתחומי החינוך הלשוני, חיזוק תחושת המסוגלות והאוטונומיה התפקודית של המורים.
2. קידום הישגי כלל התלמידים בתחום האוריינות הלשונית: כישורי הקריאה והבנת הנקרא, כישורי כתיבה והבעה בכתב, הכשירות התקשורתית והידע הלשוני.

בכיתות א

מיקוד בהשלמת תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה בקרב כל תלמידי הכיתה עד סוף השנה. לצד זאת נמשיך לפתח את ההבנה של טקסטים מוקראים ואת ההבעה בשיח הדבור.

בכיתות ב-ג

- בשליש הראשון של השנה – מיקוד מיוחד לצורך ביסוס מיומנויות שטף הקריאה והכתיבה בקרב כל תלמידי הכיתה.
- לאורך כל השנה – נמשיך לפתח את מיומנויות הקריאה והבנת הנקרא, את הבעה בשיח הדבור והכתוב ולהעשיר את ההון הלשוני.
3. מניעת התרחבות הפערים וירידה בשיעור התלמידים החלשים בתחומי האוריינות הלשונית.
 4. הרחבת היקף היישום של התוכנית "צומחים מחדש" בקרב בתי הספר בארץ ויצירת שינוי בר־קיימא בניהול הלמידה האוריינית בשיעורי עברית.

עקרונות ההפעלה של התוכנית

לצורך יישום התוכנית "צומחים מחדש" נדרשת השקעה של משאבים ייעודיים בכיתות הגיל הצעירות (כיתות א-ג) אשר ימומשו בחלון זמן מסוים בתחילת השנה. המשאבים הנוספים יתמכו במסוגלותם של המורים לקדם את השגת יעדי התוכנית.

זוהי החלטה אסטרטגית שנועדה להוביל תהליכים של מניעת פערים וצמצום פערים בתקופה קריטית זו בהתפתחות הכישורים האורייניים הבסיסיים.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

המשאבים הנחוצים ליישום התוכנית בכיתות א

1. תוספת שעות רוחב לשיעורי עברית – תוספת של 5 שעות שבועיות המיועדות להוראה תומכת. שעות אלה ניתנות למימוש באחת משתי האפשרויות הבאות: שילוב של מורה עמיתה בהיקף של 5 שעות שבועיות בשיעורי עברית או לחלופין לפיצול כיתה. שעות אלה נועדו להקל על המורים את יישום התוכנית הכוללת: יישום של הוראה בקבוצות קטנות, וכן יצירת הזדמנויות ללמידה עצמית ולמידת עמיתים. שינוי המודל הפדגוגי בשיעור עברית מצריך תנאים מיטיבים לבניית החוסן המקצועי, תחושת המסוגלות של המורים והסתגלות מערכתית לשינוי (הן של המורים והן של התלמידים). תוספת שעות אלה תאפשר יישום מיטבי של התוכנית.

2. תוספת שעות אישיות – ניתוב ותגבור שעות בהיקף של 3 שעות שבועיות לטובת קידום תלמידים בפערים בתחום תשתיות הקריאה והשפה. השעות האישיות יינתנו לפרק זמן מסוים נוסף על השעות הנלמדות בכיתה.

3. הדרכה – רכישה של חצי יום הדרכה בחינוך הלשוני לצורך ליווי והדרכה מאמנת של המורים בכיתות.

4. פיתוח מקצועי ייעודי – במשך השנה במסגרת פתרונות לידה במצפן, הדרכות ומפגשי היועצות מחוזיים.

5. "שעת זהב" – חמשה מפגשים מקוונים בימי ראשון מסגרת יום הלימודים בהובלת המפמ"ר והמדריכה המחוזית.

ניתוב ותגבור המשאבים הייעודיים יאפשרו את התנעת תוכנית ההתערבות ויישומה בפרק זמן קצר (12 שבועות). יש לשאוף להמשך יישום התוכנית הפדגוגית ולקיבוע של עקרונותיה גם לאחר מימוש כל השעות.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

למי מיועדת התוכנית?

התוכנית מיועדת לכלל בתי הספר בארץ המעוניינים לדייק את תהליכי ההוראה והלמידה בשיעורי עברית בכיתות א.

התוכנית "צומחים מחדש" חיונית לבתי ספר המתמודדים עם שיעור גבוה של תלמידים בעלי הישגים נמוכים בתחום האוריינות הלשונית ולבתי ספר בהם מורים חדשים המלמדים בכיתות א. התוכנית תסייע לבתי הספר לשפר ולדייק את הלמידה האוריינית בשיעורי עברית ותרחיב את הידע הפרופסיונלי של המורים במיקוד על הוראת השפה העברית בכיתה א.

רכיבי התוכנית הפדגוגית

התוכנית "צומחים מחדש" כוללת שלושה רכיבים שיוצרים יחד **מעטפת פדגוגית הוליסטית** לצורך קידום הישגים, למניעת התרחבות הפערים ולצמצום פערים בתחומי האוריינות הלשונית.

1

יישום מודל ההוראה "איתי ואידי"

בשיעורי עברית

ניהול שיעורי עברית במודל ההוראה "איתי ואידי" המאפשר הוראה מותאמת ופרסונלית. ההוראה המונחית מתרחשת בקבוצה קטנה ובמרכז עומדת הגישה הדיאלוגית ויישומה במודל ההוראה ההוליסטי "מטקסט לשיעור", לצד התנסויות אורייניות מגוונות בלמידה עצמית ובלמידת עמיתים.

2

קריאה דיאלוגית שיתופית של ספרי ילדים

בכיתה ובקבוצה הקטנה

יצירת שגרות של הקראה קולית של ספרי ילדים מומלצים. ההקראה מלווה בדיאלוג ובשיחה ובדילוג, וכן במגוון פעילויות חווייתיות המעוררות את הדמיון ואת הרגש, מפתחות את המחשבה והשפה ומעודדות קריאה וכתבייה.

3

"אישי פלוס"

הוראה מותאמת בקבוצה קטנה ובאופן פרטני

תגבור שעות אישיות לתלמידים החווים פערים משמעותיים בתחום השפה וברכישת הקריאה והכתיבה. שיעורים אלה יינתנו בקבוצה קטנה ובפרטני, זאת נוסף על שעות הלמידה בכיתה. ההוראה בשעות האישיות תתמקד במטרות הלמידה האישיות ותתבסס על פרקטיקות של הוראה מותאמת.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

להלן המתווה לניתוב ולתגבור השעות בכל אחד מרכיבי התוכנית:

"אישי פלוס"

הוראה מותאמת בקבוצה

קטנה ובפרטני

בהיקף של לפחות 3

שעות שבועיות

קריאה דיאלוגית של

ספרים בכיתה

באופן תדיר

לפחות 3

פעמים בשבוע

יישום מודל ההוראה

"איתי ולידי"

בשיעורי עברית

בהיקף של 5 שעות

שבועיות

“צומחים מחדש”

תוכנית פדגוגית להוראה השפה והאוריינות בכיתות א

בליבת הלמידה האוריינית בכיתה א נמצא תהליך רכישת הקריאה והכתיבה. הגישה ההתפתחותית להוראת שפה ואוריינות בכיתה א מבוססת על ההנחה שתלמידים שונים נמצאים על רצף התפתחות הקריאה והכתיבה בכיתה א, ולכן קצב הרכישה של יסודות הקריאה והכתיבה שלהם שונה, וכך גם דרכי הלמידה.

התוכנית הפדגוגית להוראת השפה והאוריינות בכיתות א מתמקדת בעיצוב פדגוגיה המתחשבת בהבדלים ההתפתחותיים, ועם זאת שואפת לקדם את כלל התלמידים ולהביאם להשלמת תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה עד לסוף שנת הלימודים.

התשתית הפדגוגית המוצעת בתוכנית “צומחים מחדש” תאפשר ניהול גמיש של השעות, של דרכי ההוראה וההזדמנויות ללמידה בשיעור עברית עבור כלל התלמידים. יישום מיטבי של עקרונות ההוראה המותאמת והפרסונלית יביא למניעת התרחבות הפערים הנורמטיביים.

באיגרת המפמ"ר – [הוראת השפה העברית בכיתה א](#) – מוצגים ההישגים הנדרשים לפי תוכנית הלימודים, הפדגוגיה להוראת השפה העברית בכיתה א, חומר הוראה ולמידה ותוכניות ייחודיות. מומלץ לעיין באגרת ולפעול על פי ההנחיות.

כל החומרים מרוכזים בפורל הפדגוגי – תחום דעת עברית יסודי – באריח [הוראת השפה העברית בכיתה א](#).

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

להלן עקרונות ודגשים להוראת הקריאה וכתיבה בכיתות א:

מה נלמד?

נלמד את יסודות הקריאה והכתיבה של מערכת הכתיב המנוקדת. הסרת הניקוד תיעשה באופן פורמלי ובצורה מדורגת רק במהלך כיתה ג.
ידע אלפביתי מלא: ידע על כלל האותיות, ידע על סימני הניקוד, ידע על אותיות אהו"י, ידע על אותיות הומופוניות (ט/ת; ח/כ; ק/כ; ב/ו; ש/ס; א/ה/ע) ואותיות הומוגרפיות (ב/ב; פ/פ; כ/כ)

ידע אורתוגרפי: ידע על מבנה המילה ועל מוסכמות הכתיב
מודעות פונולוגית: סגמנטציות פונולוגיות ברמה תת-הברתית (לדוגמה: בידוד צליל פותח, בידוד צליל סוגר, זיהוי צליל במילה, מיזוג צלילים למילה וכן פירוק מילה לצליליה) ברמת הפונמה ובשילוב של המילה הכתובה.

ידע לשוני – אוצר מילים, ידע מורפולוגי על מבנה המילה ותחביר השיח.
ידע זה ישמש את התלמידים לרכישת מיומנויות הקריאה והכתיבה:
* בקריאה – פענוח פונולוגי ליניארי של מילים, משפטים וקטעים קצרים; זיהוי גלובלי של מילים שכיחות ונפוצות; קריאה מקוטעת ומדויקת של משפטים וקטעים קצרים והבנתם.

בכתיבה – כתיב פונטי מלא (הכולל ייצוג לעיצורים ולאותיות אהו"י וייצוג חלקי לסימני הניקוד. שגיאות התפתחותיות נפוצות הן שגיאות

איך נלמד?

ההוראה תתבסס על שיטת לימוד המאושרת להוראת יסודות הקריאה והכתיבה¹ לצד פעילויות נוספות לתרגול ולהעשרת הלמידה האוריינות מחוץ ללמידה בספר הלימוד.

¹ יש לעקוב אחר רשימת ספרי לימוד מאושרים בפורטל – האגף לאישור ספרים וחומרי למידה.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

חשוב להביא בחשבון שאף על פי ששיטת הלימוד זהה לכלל התלמידים, הם מתקדמים בקצב שונה. קצב רכישת הקריאה ואיכות הקריאה מושפעים ממאפייני הלומד – הכישורים הלשוניים, הקוגניטיביים, הרגשיים, החברתיים והמאפיינים הסביבתיים.

חשוב לכבד כל קצב התפתחותי ולאפשר ללומדים שונים ללמוד בקצב התפתחותי המותאם להם. כאשר נזהה פערים חריגים או קשיים מהותיים, נפעל באופן ממוקד כדי לתת להם מענה מתאים.

שיעורי עברית בכיתה א יכללו זמנים בהם יש ללמד בצורה מפורשת, מדורגת ושיטתית את יסודות הקריאה והכתיבה, זאת לצד זמנים שיוקדשו למפגשים אורייניים אחרים על מצע של טקסטים דבורים ומוקראים מסוגות שונות. אומנם חלוקת השעות בין שני הנתיבים הללו הינה גמישה, אך בד בבד היא צריכה להיות מאוזנת.

להלן עקרונות להוראת יסודות הקריאה והכתיבה:

1. **מיפוי רכיבי האוריינות המוקדמת בתחילת השנה** – בתחילת כיתה א נערוך מיפוי של רכיבי האוריינות המוקדמת הנחוצים לתהליך הפורמלי של רכישת הקריאה והכתיבה. המיפוי מתחיל בתחילת כיתה א ונמשך בחודשים אוקטובר-נובמבר. לצורך כך פותח כלי הערכה המבוסס על מספר פעילויות וכלים להתבוננות, אשר באמצעותם אפשר ליצור תמונת "פרופיל אורייני" של כלל התלמידים בתחילת כיתה א. תמונת ה"פרופיל האורייני" תסייע בתכנון ההוראה לחודשים הראשונים של השנה. [ראו [פרופיל אורייני – כלי להערכת רכיבי האוריינות המוקדמת בתחילת כיתה א](#)].

2. **הוראה מפורשת, שיטתית ומדורגת של יסודות הקריאה והכתיבה** – יש ללמד בצורה מפורשת ושיטתית את הידע האלפביתי (ידע על כלל האותיות, ידע על אותיות אהו"י, ידע על סימני הניקוד, ידע על אותיות הומופוניות והומוגרפיות), את הידע על מבנה המילה ואת מוסכמות הכתיב והכתב. בהמשך לכך יש לפתח את מיומנויות הפענוח הפונולוגי (קריאה מדויקת המבוססת על פענוח של צירופי אות וסימן ניקוד וחיבור הצירופים לכדי מילה). הוראת יסודות הקריאה והכתיבה תתבסס על שיטת הקריאה שנבחרה. ספרי הלימוד

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

מספקים חומרי הוראה להקניה של כל בסיסי הידע האלפביתי, והידע הלשוני, וכוללים פעילויות לתרגול הפענוח הפונולוגי ומוסכמות הכתיב. יש לקרוא את המדריך למורה של ספר הלימוד ולהתמקצע בשיטת הקריאה שנבחרה [הדגמות להוראה מפורשת ומדורגת של יסודות הקריאה והכתיבה והידע הלשוני ראו בתוכנית "[צומחים מחדש](#)" [לכיתה א'](#)": [וובינר](#); "[מה קרה לצדפים](#)"; "[הגורילה](#)"; "[הקניית סימן הניקוד חולם מלא וחסר](#)"].

3. **הוראה בקבוצות קטנות** – הוראה מפורשת של יסודות הקריאה והכתיבה תעשה בקבוצות קטנות (ולא במליאת הכיתה). הקבוצות יורכבו בהתאם ל"[פרופיל הקריאה](#)" של התלמידים. הקבוצות תהיינה דינמיות ותתעדכנה מעת לעת בהתאם להתקדמות התלמידים. [להרחבה על מודל ההוראה "איתי ולידי" ויישומו בשיעורי עברית ראו "[תוכנית צומחים מחדש](#)" [לכיתה א'](#)].

4. **הוראת הקריאה והכתיבה זו לצד זו** – יישום הידע האורתוגרפי ייעשה בקריאה ובכתיבה במקביל. הידע הלשוני והידע האורתוגרפי מהווים תשתית הן להתפתחות הקריאה והן להתפתחות הכתיב, ועל כן יש ללמד יחד. יש לתרגל פענוח של מילים לצד כתיבת מילים, לתרגל קריאה ולעודד קריאה לצד תרגול של כתיבה ועידוד הכתיבה. הכתיבה הפונטית בכיתה א' היא דרך יעילה מאוד לביסוס הידע האלפביתי והיא תומכת בהקניית הקריאה.

5. **ביסוס השליטה בבסיסי הידע והמיומנויות** – פענוח פונולוגי מדויק ויעיל, כמו גם כתיבה בכתיב פונטי מלא, מבוססים על שליטה בידע האלפביתי ובשליפתו בצורה מהירה ואוטומטית. הפענוח הפונולוגי מאופיין בקריאה המבוססת על פענוח של צירופי אות וסימן ניקוד (פִּי/צָה), וחיבור הצירופים לכדי מילה (פיצה). חיבור הצלילים מלווה בזיהוי לקסיקלי, כלומר זיהוי המילה ומשמעותה. בהתפתחות הקריאה בשלב זה הקריאה איטית, מאומצת ומקוטעת, בה מירב הקשב והזיכרון מופנה לפענוח של המילים. יש ליצור הזדמנויות מגוונות לקריאה ולכתיבה של מילים, משפטים וקטעים קצרים בכל שלב משלבי רכישת סימני הניקוד. הזדמנויות לתרגול קריאה צריכות להיות בעלות ערך, רלוונטיות, מעניינות וחוויותיות. התנסויות מגוונות וחוויותיות בקריאה ישכללו בהדרגה את מיומנות הקריאה מפענוח איטי ומאומץ לזיהוי מהיר ואוטומטי.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

שימו לב! אין צורך להשלים את כל משימות התרגול בחוברות הלימוד. יש להפעיל שיקול

דעת בכמות התרגול המוצעת לתלמידים ובבחירת משימות התרגול – אם התלמידים מסוגלים לקרוא בצורה מדויקת ויעילה מילים, משפטים וקטעים קצרים, בשלב מסוים בתהליך רכישת יסודות הקריאה יש לבחור עבורם מספר מצומצם של משימות תרגול מתוך ספר הלימוד ולקדם אותם לשלב הבא בתהליך של רכישת יסודות הקריאה.

6. **הוראה ולמידה רב־חושית ורב־ערוצית** – הוראה רב־חושית ורב־ערוצית מדגישה את

חשיבות ההפעלה והשיתוף של מרב החושים וערוצי הלמידה במטרה לשפר את הקליטה, את ההבנה ואת השימור של החומר הנלמד. גישה רב־חושית משלבת מספר חושים בתהליך הלמידה, וגישה רב־ערוצית משלבת מספר ערוצי תקשורת, כגון חזותי, שמיעתי, תנועתי, וחוש, כדי להעביר את המידע בצורה מגוונת ויעילה יותר. שתי הגישות שואפות להנגיש את החומר הנלמד בצורה מותאמת לתלמידים שונים, תוך התחשבות בהעדפות הלמידה האישיות שלהם. לפיכך, ככל שחושים רבים יותר משתתפים בתהליך הלמידה, כן התשומה עוצמתית יותר, משאירה רושם חזק יותר ותורמת ללמידה יעילה יותר. בעיקר בקרב תלמידים צעירים מדובר בהוספת החושים הקינסטטיים (התחושה של מנח ותנועה של הגוף והגפיים) והטקטיליים (גירוי הנקלט באמצעות המגע), והפעלתם בתהליך של רכישת הקריאה, בנוסף לחושי הראייה והשמיעה. לדוגמה: שימוש במגוון חומרים לתרגול כתיבה, כתיבה באוויר, האזנה לטקסט מוקרא לפני קריאתו, תרגול בסיסי הידע והמיומנויות בקריאה ובכתיבה, שילוב לחן, שירה, יצירה ועוד.

7. **עידוד קריאה** – יש לעודד את התלמידים לקרוא טקסטים מסוגים שונים מעבר למוצע

להם בספר הלימוד, גם אם לא רכשו ידע אלפביתי מלא. לדוגמה: כתבי עת לילדים, ספרונים מודפסים ודיגיטליים, ספרי ילדים המותאמים לראשית קריאה ועוד.

8. **עידוד כתיבה** – הכתיבה היא חלק בלתי נפרד מתהליך רכישת הקריאה וחשוב לתת מקום

להתנסויות בכתיבה ולהבעה בכתב בתהליך ההוראה הפורמלי. יש לייצר הזדמנויות לכתיבה המתאימות לשלב הרכישה. בגן ובראשית כיתה א' הכתיבה מתבססת על ידע

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

כללי של אותיות ובהדרגה אפשר לשלב בה את הידע האורתוגרפי שנלמד. התנסויות בכתיבה מחזקות את הייצוגים האורתוגרפיים ואת השליפה שלהם.

9. **הרחבת ידע לשוני** – יש להרחיב את הידע הלשוני ולעגן אותו בניתוח המבנים הלשוניים של המילים שהתלמידים קוראים וכותבים. הידע הלשוני כולל היכרות עם משמעות המילים, עם המבנה הפונולוגי שלהן (הצלילים המרכיבים את המילה) ועם המבנה המורפולוגי שלהן (הרכיבים הפונולוגיים נושאי המשמעות במילה, כגון, אותיות היחס בכל"מ, היידוע והחיבור, צורני ההטיה, משקלים, משפחות מילים ועוד. הידע הלשוני יילמד בתוך הקשר, ויתמוך בזיהוי המילה ובהבנת משמעותה. השיח המטא-לשוני יעסוק לא רק בתיאור רכיבי המילה, אלא גם בהיכרות עם מילים נוספות הבנויות בצורה דומה: אמרתי, זכרתי, גזרתי; סירים, שירים, פילים; שחקנית, רקדנית, סדרנית וכדומה. יש לתרגל זאת בקריאה ובכתיבה.

10. **כתב** – חשוב ללמד את התלמידים לעצב את האותיות על פי כיוון הכתיבה המקובל של כל אות, זאת כדי שכתב ידם יהיה ברור וקריא. רצוי להתעכב על הכתיבה בכתב העגול. בספרי הלימוד מוצעים חומרי הוראה ולמידה לרכישת הכתב.

11. **משוב** – חשוב להקשיב לתלמידים הקוראים קריאה קולית, ולמשב אותם על קריאתם. יש להעניק לתלמידים משוב באופן תדיר לאורך כל תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה. המשוב יפתח אצל הקוראים הצעירים ערנות ובקרה על איכות הקריאה שלהם – זאת לצורך דיוק הקריאה ולקריאה מנוטרת הבנה.

* הפענוח הפונולוגי מאופיין בקריאה מפענחת של חלקי המילה, ובשל כך הקריאה בשלב זה מאופיינת בקריאה מפענחת ומקוטעת. חשוב לכוון את התלמידים לזיהוי המילה השלמה ולמשמעותה (נשאל: "מה קראת? מה פירוש המילה?").

* במקרים בהם הפענוח היה שגוי נדגים קריאה רהוטה וננתח עם התלמיד את השגיאה. ניתוח של שגיאות קריאה יסייע במיפוי התלמידים לקבוצות אד־הוק סביב מטרות למידה משותפות – השלמת בסיסי ידע אלפביתי החסרים לתלמידים לצורך פענוח מילים בצורה מדויקת.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

ניטור ובקרה – יש לערוך מעקב פרטני אחר תהליך רכישת הידע האלפביתי, אחר הפענוח הפונולוגי והכתיב. ניטור הישגי התלמידים יעשה באמצעות כלים להערכה המשולבת בלמידה או באמצעות כלי הערכה המצויים בשיטות הקריאה (מבדקי קריאה קצרים הכוללים פענוח של צירופים, מילים ומשפטים קצרים). רכיבי ההערכה יכללו התבוננות על איכות הקריאה בדגש על הדיוק הקריאה ועל ההבנה. בשלב זה נצפה לקריאה מקוטעת שתתפתח כתלות בהתנסויות האורייניות ובהתפתחות הידע המורפולוגי של התלמידים. אפשר להסתייע גם בלוחות להערכת הידע האלפביתי והפענוח הפונולוגי מתוך התוכנית "צומחים מחדש" לכיתה א. המיפוי הכיתתי של התלמידים יעשה לפי "פרופיל הקריאה".

13. **השלמת תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה ימשך כשישה חודשים** – יש לשאוף

להשלים את תהליך רכישת הקריאה והכתיבה במשך כחצי שנה, לכל המאוחר עד

סוף כיתה א. הנחיה זו תקפה לכלל התלמידים, למעט מקרים ספורים של תלמידים בעלי

אפיונים ייחודיים שלא יצליחו להשלים את תהליך רכישת הקריאה והכתיבה בשנה זו.

דגשים להוראת תלמידים הרוכשים במהירות את יסודות הקריאה והכתיבה – ראו באיגרת

המפמ"ר – הוראת השפה העברית בכיתה א בעמוד 17.

דגשים להוראת תלמידים הצוברים פערים בתהליך רכישת הקריאה והכתיבה – ראו באיגרת

המפמ"ר – הוראת השפה העברית בכיתה א בעמוד 18.

דגשים להוראת העברית כשפה שנייה – ראו באיגרת המפמ"ר – הוראת השפה העברית בכיתה

א בעמוד 20.

התוכנית הפדגוגית "צומחים מחדש" אורזת את העקרונות והדגשים המובאים כאן במעטפת

פדגוגית המורכבת משלושה רכיבים שיפורטו ויוסברו בהמשך.

"אישי פלוס"

הוראה מותאמת
בקבוצה קטנה ובאופן
פרטני

**קריאה דיאלוגית של
ספרים בכיתה**

יישום מודל ההוראה
"איתן ואידי"
בשיעורי עברית

יישום מודל ההוראה "איתי ואיתי"

בשיעורי עברית

בתוכנית "צומחים מחדש"

בהתאמה לכיתות א

מודל ההוראה "איתי ואיתי" מבוסס על העיקרון שבו הלמידה האוריינית מתרחשת בשתיים-שלוש זירות למידה שונות. לכל זירה יש מטרות למידה שונות ומאפייני למידה שונים. התלמידים נעים בין זירות הלמידה ברוטציות על-פי תכנון הנעשה באופן מוקפד.

"איתי" – הלמידה מתרחשת בקבוצה קטנה המונחת בידי המורה.

מטרות הלמידה משותפות וממוקדות בקידום רכישת יסודות הקריאה והכתיבה.

העיקרון המנחה: הוראה דיאלוגית, מפורשת ומתווכת

חומרי הלמידה: ספרי לימוד להוראת הקריאה וחומרי הוראה תומכים

"ואיתי" – הלמידה מתרחשת לצד המורה, באופן עצמאי או בלמידת עמיתים.

מטרות הלמידה מגוונות, חלקן אישיות וחלקן משותפות לכמה תלמידים.

העיקרון המנחה: לומד עצמאי, למידת עמיתים

חומרי הלמידה: ספרי לימוד, ספרי קריאה, סביבות למידה פעילות, משחקים לימודיים

וסביבות דיגטליות המזמנות התנסויות לתרגול והעשרה שפתית ואורייניות.

מבנה של שיח "איתי ואידי"

פעילות פתיחה קצרה וחוייתית

"איתי"

בשיעור אחד רצוי לפגוש לפחות
שתי קבוצות למידה.

"איתי"

קבוצת למידה מונחית עם המורה
כ־20 דק' לכל קבוצה
מטרות למידה משותפות
הוראה מפורשת, דיאלוגית
ומתווכת

"אידי"

למידה ליד המורה בלמידה עצמית
או בלמידת עמיתים.
התנסויות מגוונות בתחום השפה והאוריינות
בהקשר אורייני רחב.

מורה עמיתה מלווה
ומסייעת לתלמידים
בלמידה ליד המורה.
בהיעדר מורה
עמיתה, במעבר בין
קבוצות הלמידה, יש
לערוך סבב קצרצר
בין התלמידים
למעקב ולתמיכה.

שיח רפלקטיבי קצר

שלבים ביישום מודל ההוראה "איתי ואיתי" בשיעורי עברית בכיתה א

שלב ראשון – הערכה ומיפוי

נערך מיפוי של הידע והמיומנויות בהתבסס על כלי ההערכה המצויים בשיטת הקריאה שנבחרה ובאמצעות מבדק הקריאה והכתיבה בכיתה א.

המיפויים שנערוך לאורך השנה יסייעו לנו לעדכן ולמקד את תוכנית ההוראה באופן הזה:

1. נאפיין את "[פרופיל הקריאה](#)" של התלמידים (ראו עמוד הבא).
2. נציב מטרות למידה משותפות ואישיות.
3. נאתר תלמידים הזקוקים לשעות תגבור אישיות, הניתנות להם נוסף על שעות הלימוד בכיתה.

שלב שני – ארגון התלמידים לקבוצות

נארגן את התלמידים בקבוצות של 4-6 תלמידים בכל קבוצה. הרכב התלמידים יעשה לפי פרופיל הקריאה ובאופן המתחשב בהעדפות החברתיות של התלמידים. גודל הקבוצה משתנה בהתאם למאפייני הלומדים. הרכב הקבוצות הוא זמני ומתעדכן באופן דינמי בהתאם להתקדמות התלמידים בתהליך רכישת סימני הניקוד.

בכל קבוצת למידה לתלמידים יש מטרות למידה משותפות ומטרות למידה אישיות. מאפייני ההוראה והלמידה בכל קבוצה וקבוצה משתנים בהתאם למאפייני הלומדים ובהתאם למטרות הלמידה המשותפות.

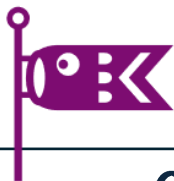
דוגמה:

מספר התלמידים בכיתה: 27

חלוקת התלמידים לקבוצות:

קוראים!	שלב מתקדם בתהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה	באמצע תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה	בתחילת תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה
קבוצה 1 - 4 תלמידים	קבוצה 2 - 4 תלמידים	קבוצה 3 - 6 תלמידים	קבוצה 4 - 6 תלמידים קבוצה 5 - 4 תלמידים קבוצה 6 - 3 תלמידים

פרופיל קריאה בכיתות א

פרופיל 5	פרופיל 4	פרופיל 3	פרופיל 2	פרופיל 1
תלמידים הנמצאים בפער ברכישת התשתיות לקריאה ולכתיבה ✓ מזהים חלק מן האותיות. ✓ מזהים חלק מקשרי אות-צליל. ✓ מבצעים מיומנויות פונולוגיות בסיסיות. ✓ כותבים בכתיב פונטי חלקי.	תלמידים הנמצאים בתחילת תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה ✓ מפענחים מילים ומשפטים קצרים בסימני הניקוד קמץ/פתח/חטף פתח/שוואים. ✓ הפענוח הפונולוגי מדויק ברובו. ✓ מבצעים מיומנויות פונולוגיות בסיסיות. ✓ כותבים בכתיב פונטי חלקי.	תלמידים הנמצאים באמצע תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה ✓ מפענחים מילים, משפטים וקטעים קצרים בחלק מסימני הניקוד (2-3 סימני ניקוד לפחות). ✓ <u>תהליכי הפענוח אוטומטיים</u> <u>בחלקם</u> – מזהים באופן מהיר חלק מן הצירופים. ✓ שולטים ברוב המיומנויות בתחום המודעות הפונולוגית. ✓ מבינים לרוב את הנקרא. ✓ כותבים מילים ומשפטים קצרים. ✓ כותבים בכתיב קריא ובכתיב פונטי מלא או חלקי.	תלמידים הנמצאים בשלב מתקדם בתהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה ✓ מפענחים מילים, משפטים וקטעים קצרים ברוב סימני הניקוד (4-5 סימני ניקוד). ✓ <u>יוצרים הכללה</u> ויכולים לפענח צירופים ומילים בסימני הניקוד שלמדו. ✓ <u>תהליכי הפענוח אוטומטיים</u> <u>ברובם</u> (מזהים באופן מידי את הצירופים). ✓ קוראים חלק מן המילים בצורה גלובלית. ✓ לרוב מבינים את הנקרא. ✓ כותבים מילים ומשפטים קצרים. ✓ כותבים בכתיב קריא ובכתיב פונטי מלא.	תלמידים קוראים! ✓ סיימו את תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה. ✓ קוראים בצורה <u>מפענחת ומדויקת</u>. ✓ קוראים חלק מן המילים בצורה גלובלית. ✓ מבינים את הנקרא. ✓ כותבים משפטים וקטעים קצרים. ✓ כותבים בכתיב קריא ובכתיב פונטי מלא. ✓ מגלים ביטחון בקריאה ובכתיבה. ✓ נהנים מפעילויות אורייניות.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

שלב שלישי – תכנון שבועי של הלמידה האוריינית

נתכנן את שבוע הלמידה האוריינית בשיעורי עברית.

נקדיש 6 שעות שבועיות ליישום מודל ההוראה "איתי ואידי".

פתיחה של השיעור במליאת הכיתה במודל ההוראה "איתי ואידי"

הפתיחה של השיעור צריכה להיות קצרה וחוויתית ולאפשר את מרב הזמן להוראה בקבוצה קטנה. הפתיחה צריכה להיות רלוונטית לכלל התלמידים ולאפשר לכולם לקחת בה חלק פעיל. הקניית בסיסי הידע והמיומנויות תיעשה בקבוצה הקטנה ולא במליאת הכיתה.

הצעות לפתיחה חוויתית של השיעור:

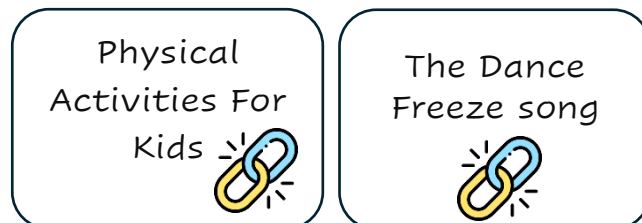
★ האזנה לשיר ועידוד שירה שיתופית. מומלץ לבחור שירי פזמון שונים ולגוון את רפרטואר השירים.

★ הזמנה לשיח בחברותא בנושאים שונים.

★ שיח לימודי בנושאים הקרובים לעולמם של התלמידים (חברתיים, אקטואליים ואחרים).

★ פעילות תנועתית קצרה התורמת למוכנות הפסיכו־מוטורית ללמידה – אימון קצר בעמידה (אפשר להסתייע באימון המותאם לילדים המשודר ביוטיוב), ריקוד חופשי וכיו"ב.

השראות:

התארגנות ללמידה – נציג לתלמידים את תכנון השיעור, את מטרות הלמידה, את קבוצות

הלמידה עם המורה, את הפעילויות לצד המורה ואת מסגרת הזמן.

רצוי להסתייע בקוצב זמן (טיימר) דיגיטלי שסייע לתלמידים בניהול עצמי או בכלי טכנולוגי

לניהול הלמידה כגון: [classroomscreen](https://classroomscreen.com/).

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

מפגשי הלמידה "אית"

בשעות המיועדות לכך נשבץ את כל הקבוצות למפגשי הלמידה המונחית עם המורה. תדירות המפגשים בלמידה המונחית משתנה מקבוצה לקבוצה, וכן גם משך זמן הלמידה משתנה מקבוצה לקבוצה.

זמן מומלץ להוראה מונחית בקבוצה קטנה הוא עד 20 דקות לקבוצה.

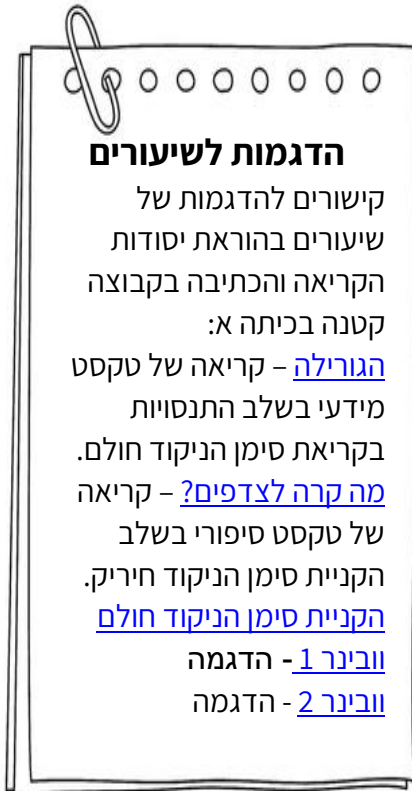
נגדיר לכל קבוצה את מטרות הלמידה המשותפות – המטרות צריכות להיות רלוונטיות לכלל התלמידים בקבוצה.

דוגמאות למטרות: פיתוח המודעות הפונולוגית, הקניית סימני הניקוד ומיומנות הפענוח הפונולוגי, הרחבת ידע לשוני, יצירת מקדמי הכנה לקראת קריאה של טקסט לתרגול מיומנויות פענוח פונולוגי, הרחבת ידע תוכן, תיהלוך הקריאה וההבנה וכיו"ב.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

נתכנן את מפגשי הלמידה המשותפים – **מה נלמד? איך נלמד? ואיך ננטר את הלמידה?**

חלק משמעותי בהוראה בקבוצה קטנה הוא היכולת להקדיש זמן להערכה המשולבת בלמידה. הערכה המשולבת בלמידה תאפשר ניטור עקבי ותדיר של הידע והמיומנויות שעל בסיסם נעדכן את הרכב הקבוצה ואת מאפייני ההוראה והלמידה. הוראה בקבוצה קטנה גם מאפשרת הוראה תגובתית ומתן משוב מיידי על יכולות הקריאה והכתיבה המתפתחות, על כישורי השיח, ההבעה והשימוש בשפה. ניתוח משותף של טעויות יכול להוות הזדמנות טובה להגברת המודעות ולשכלול הידע והמיומנויות. נבחר מרחב למידה ייעודי וקבוע המתאים להוראה בקבוצה קטנה.

מפגשי הלמידה "ידי"

נתכנן את הפעילויות המוצעות לתלמידים ללמידה לצד המורה בלמידה עצמית או בלמידה עמיתים. הפעילויות מיועדות להרחיב ולהעשיר את ההתנסויות האורייניות. אפשרויות הלמידה משתנות מכיתה לכיתה בהתאם למשאבים העומדים לרשותכם. להלן כמה עקרונות בתכנון הפעילויות ללמידה לצד המורה:

- **גיוון** – הפעילויות צריכות לזמן התנסויות מגוונות בתחום השפה והאוריינות בהקשר אורייני רחב.
- **למידה בהנאה** – רצוי שהפעילויות תהיינה חווייתיות תשלבנה משחק של הלמידה.
- **עצמאות תפקודית** – הפעילויות צריכות להיות מונגשות ונגישות ללמידה עצמית וללמידת עמיתים ללא צורך בתיווך.
- **בחירה** – רצוי לאפשר לתלמידים לבחור פעילות מתוך כמה פעילויות הזמינות להם.
- **פרסונליזציה** – אפשר ליצור מסלולי למידה אישיים.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

- **קביעות וגמישות** – חלק מן הפעילויות יכולות להיות קבועות וגנריות וחלקן מתחלפות.
- **סביבה לימודית מאפשרת** – הסביבה הלימודית צריכה לאפשר למידה המרחיבה את ההתנסויות האורייניות מעבר ללמידה בספר הלימוד. הפעילויות יכולות להיות זמינות לתלמידים בשולחנות הלמידה שלהם, במרחבי הכיתה או בסביבות דיגיטליות.
- **הקשר** – הפעילויות יכולות להיות מעוגנת בתוכן בהתאם לתכנים הנלמדים בכיתה (למשל: פורים, צבעים, קיץ, חברות, בעלי־חיים וכיו"ב), וכן בזיקה ישירה לתוכן הנלמד בקבוצה הלמידה עם המורה. לצד זאת ניתן לשלב פעילויות אורייניות אקלקטיות.

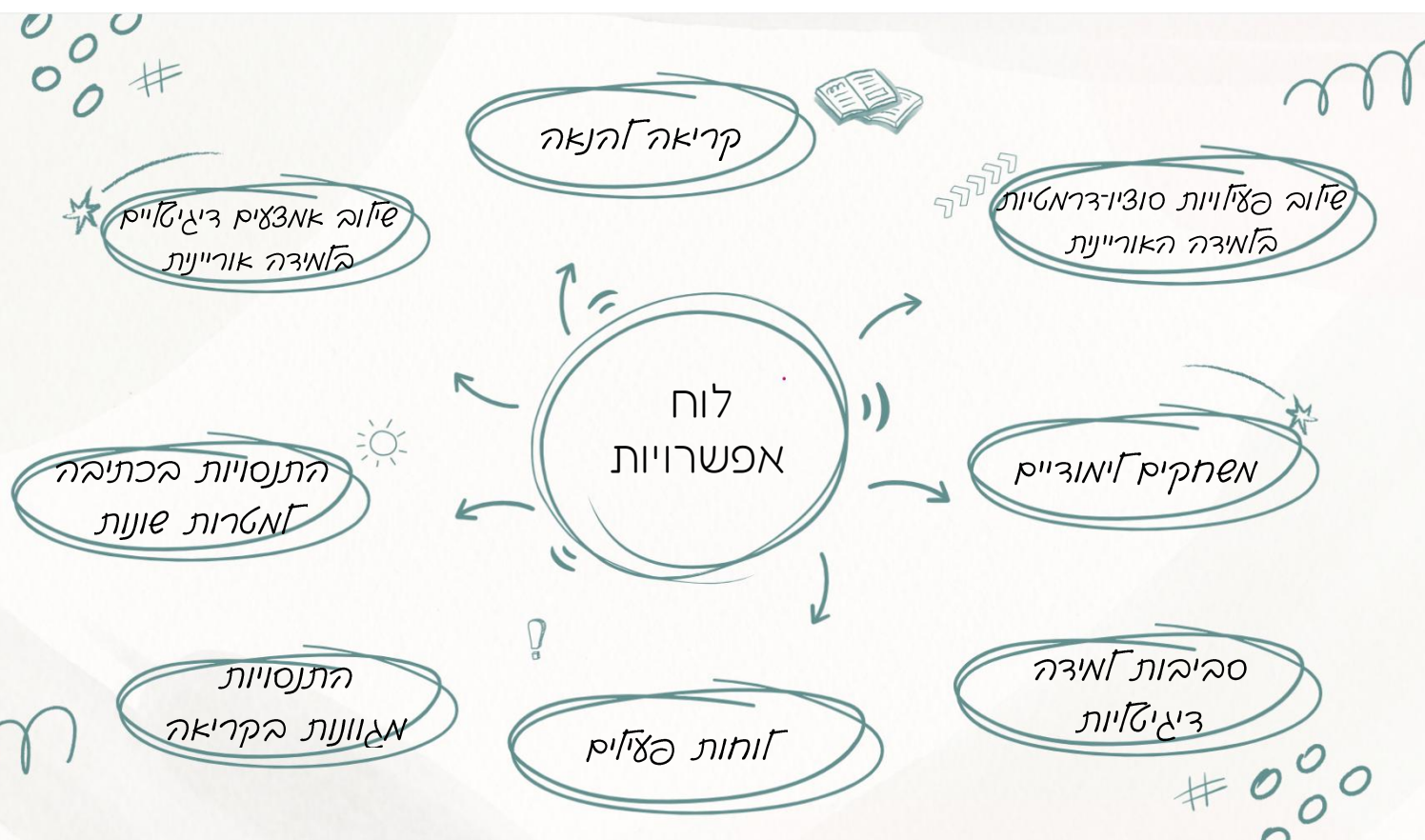
חשוב להסביר לתלמידים את הפעילויות ולהגדיר את ציפיות הלמידה מהם. מורה עמיתה תסייע ותלווה את התלמידים בלמידה לצד המורה ובמרחבי הלמידה הזמינים להם בכיתה.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

דוגמאות למגוון פעילויות המקדמות התנסויות אורייניות

בלמידה עצמית ובלמידת עמיתים

קריאה להנאה – מומלץ ליצור ספרייה כיתתית מושכת המעודדת קריאה להנאה. הספרייה

תכלול לקט של ספרי ילדים, ספרי עיון וכתבי עת לילדים.

שילוב פעילויות סוציו-דרמטיות בלמידה האוריינית – כדאי לשלב פעילויות סוציו-דרמטיות

חוייתיות המעודדות שיח והתנסויות בקריאה ובכתיבה. למשל: משחק בחנות, הכנת הצגה

ועוד.

משחקים לימודיים – יצירת משחקים המתרגלים קריאה של מילים, מודעות פונולוגית וידע

לשוני (משחקי מסלול, משחקי קלפים מסוגים שונים: רביעיות, דאבל, זיכרון והתאמה ועוד).

סביבות למידה דיגיטליות – ניתן לרכוש סביבות למידה דיגיטליות המיועדות לקידום הלמידה

האוריינית בכיתה א.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

לוחות פעילים – אפשר לשלב התנסויות בכתיבה על גבי הלוח וכן התנסויות בקריאה באמצעות לוחות פעילים, לדוגמה: השלמת קלוז ברמת מילה (השמטת צירופים ואותיות) והשלמת קלוז במשפט וקטע קצר (השלמת מילים).

התנסויות מגוונות בקריאה – התנסויות בקריאה יכולות להתבסס על ספר הלימוד וגם על חומרי למידה שונים המקושרים לתוכן הנלמד.

התנסויות בכתיבה למטרות שונות – מומלץ לעודד כתיבה בהקשרים שונים למטרות שונות: כתיבה תקשורתית פונקציונלית (כגון: כתיבת כרטיסי ברכה, הודעות, הזמנות, רשימות, הנחיות, המלצות ועוד), כתיבה אישית (תיאור חוויה) וכתיבה נרטיבית (כתיבת סיפורים).
שילוב אמצעים דיגיטליים בלמידה האוריינית – אפשר ומומלץ לשלב אמצעים דיגיטליים ולעצב סביבת התנסויות אורייניות, לדוגמה: הרחבת ידע עולם ולמידה מתוך צפייה בסרטונים ובמשדרים; הקשבה לשירים ופזמונים ועידוד הבעה בכתיבה ובציור בהתייחס לשירים.

סיום השיעור במודל ההוראה "איתן ולידי"

סיום השיעור נועד לאיסוף של התלמידים ולהתבוננות משותפת על חוויות הלמידה שלהם. הסיכום יעשה בשיח רפלקטיבי קצר. כך נוכל להתרשם מחוויות הלמידה של התלמידים ולעדכן את איכות הפעילויות ואת תכנון הלמידה.
אפשר להסתייע בכלים רפלקטיביים בסיסיים (פשוטים ומאוירים) להתבוננות על תהליכי הלמידה ועל חוויות הלמידה. בהמשך אפשר להרחיב את השימוש ביומן הלמידה הרפלקטיבי וללמד את התלמידים לתעד בכתיבה את בסיסי הידע והמיומנויות שרכשו ואת מטרות הלמידה האישיות.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

דוגמה לתכנון שבועי

מספר התלמידים: 27

ספר השבוע: "הכבשה שבאה לארוחת ערב" מאת סטיב סמולמן

חלוקת התלמידים לקבוצות על-פי פרופיל הקריאה:

קוראים!	שלב מתקדם בתהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה	באמצע תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה	בתחילת תהליך רכישת יסודות הקריאה והכתיבה
קבוצה 1 - 4 תלמידים	קבוצה 2 - 4 תלמידים	קבוצה 3 - 6 תלמידים	קבוצה 4 - 6 תלמידים קבוצה 5 - 4 תלמידים קבוצה 6 - 3 תלמידים

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי
"איתי" קבוצה 6 20 דק' קבוצה 1 10 דק' "לידי" קבוצות 5+4+3+2	"איתי" קבוצה 2 10 דק' קבוצה 3 20 דק' "לידי" קבוצות 6+5+4+1	"איתי" קבוצה 3 20 דק' קבוצה 4 20 דק' "לידי" קבוצות 6+5+4+2+1			קריאה דיאלוגית
"איתי" קבוצה 4 20 דק' קבוצה 5 20 דק' "לידי" קבוצות 1+2+3+6	"איתי" קבוצה 6 20 דק' קבוצה 1 10 דק' "לידי" קבוצות 5+4+3+2	"איתי" קבוצה 5 20 דק' קבוצה 6 20 דק' "לידי" קבוצות 4+3+2+1			
"אישי פלוס"		"אישי פלוס"		"אישי פלוס"	
קריאה דיאלוגית	קריאה דיאלוגית				

קריאה דיאלוגית שיתופית של ספרים בכיתה

התוכנית "קריאה דיאלוגית" מציעה אתגרים נעימים שבה התלמידים נהנים מהאזנה לספרי ילדים המוקראים להם ומשיח ספרותי, ואגב כך מפתחים את כישורי השפה והאוריינות בצורה עקיפה וחוויתית. ספרי הילדים יפתחו בפניהם צוהר לעולמות של ידע, יעוררו את הדמיון והרגש ויפתחו את מחשבה והלמידה החברתית-רגשית. מפגשי הקריאה המשותפים שזורים ביום הלמידה באתגרות קצרות או ארוכות. הקריאה הדיאלוגית השיתופית מלווה בפעילויות אורייניות מגוונות המעודדות הבעה בשיח, בציור, בכתיבה ובעידוד קריאה.

מדוע חשוב לשלב קריאה דיאלוגית של ספרים עם התלמידים לצד רכישת יסודות הקריאה והכתיבה?

לקריאה בקול של ספרי ילדים עם תלמידים יש השפעה עצומה על התפתחותם האינטלקטואלית הרגשית, השפתית והאוריינית. קריאה של ספרים עם ילדים היא מרחב נפלא להתפתח בו וללמד את הילדים את נבכי השפה ואת נפתולי העולם, היא מעוררת את הדמיון ואת הרגש ומפתחת את המחשבה. זאת ועוד, קריאת ספרים היא דרך מצוינת לפתח יכולות שפתיות באופן עקיף ולא מכוון. טקסטים ספרותיים מדגימים לנו איך משתמשים בשפה בצורה שאינה רק תקנית, אלא גם גמישה ויצירתית.

הקראה של ספר על-ידי המורה מאפשרת לילדים ליהנות מסיפור שהם עדיין אינם מסוגלים לקרוא בעצמם. הקריאה השיתופית מזמנת דיאלוג ושיח ספרותי המעצימים את חוויית הקריאה ואת הבנת הסיפור.

ההשפעה המיטיבה שיש להקראה בקול של ספרים תלויה לא רק בתדירות ההקראה, אלא בעיקר בסגנון הקריאה, ובפרט באיכות השיח המתפתח במהלך ההקראה.

מודל הקריאה הדיאלוגית

הקריאה הדיאלוגית מבוססת על הקראה קולית של ספרי ילדים, המלווה בשיחה ובדיאלוג. שיח זה מזמין את התלמידים להגיב לסיפור ולבנות יחד את משמעותו דרך הפרשנות האישית והחיבור לעולמם האישי. השיח הדיאלוגי מתנהל בחלונות זמן שונים במפגש עם הספר – לפני הקריאה, במהלך הקריאה ובקריאה חוזרת ומעמיקה של חלקים בסיפור.

לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים מספר פעילויות המזמנות התנסויות אוריינות מגוונות בהתאם למה שהספר מזמן.

הצעות לפעילויות:

✦ הזמנה לכתיבה באמצעות בועות "דיבור, מחשבה ורגש". פעילות זו מעודדת כתיבה,

מרחיבה את הבנת הסיפור, מעודדת שימוש באוצר מילים רגשי.

✦ ליקוט מילים משמעותיות מתוך הסיפור המהוות מצע לשחזור של הרעיונות בסיפור

ולהתנסויות מגוונות בכתיבה, בקריאה ובהמשגה.

הסבר מורחב על אופן ניהול הקריאה הדיאלוגית – במסמך "[קריאה דיאלוגית מודל הוראה](#)

[הוליסטי – הנחיות ודגשים](#)".

הדגמות לקריאה דיאלוגית של ספרים לכיתות א-ג אפשר למצוא בפורטל הפדגוגי: [קריאה](#)

[דיאלוגית של ספרים בכיתה](#).

יישום התוכנית "איש פלוס"

הוראה מותאמת בקבוצה קטנה ובאופן פרטני

התוכנית "איש פלוס" מיועדת לתלמידים שאותרו לצורך תגבור בשעות אישיות של למידה בקבוצה קטנה בנוסף ללמידה המתרחשת בכיתה.

יש לגלות רגישות יתרה כלפי תלמידים שאינם דוברים את השפה העברית. תלמידים אלה יזדקקו לתוכנית התערבות פרטנית להוראת השפה העברית. כמו כן, הם יזדקקו להתאמות בחומרי הלמידה ולעיתים אף לחלופות. יש להיוועץ עם המדריכות המחוזיות ועם המפמ"ר בהתאמת חוברות לימוד לתלמידים אלה.

היקף השעות המומלץ הוא 3 שעות אישיות.

תוכנית ההתערבות מיועדת לצמצום פערים, ולכן תתמקד בתחומים שבהם ניכרים פערים:

1. מודעות פונולוגית
2. רכישת הידע האלפביתי ומיומנויות הפענוח הפונולוגי
3. טיפוח שפה וכשירות תקשורתית – שיח מורחב ודיאלוגי, הרחבת אוצר מילים
4. הבנה והבעה של טקסטים דבורים וכתובים

לאי מיועדת התוכנית?

✦ תלמידים הזקוקים לתוספת שעות לתגבור ההוראה המונחית פשל פערים ברכישת הקריאה והכתיבה והשפה.

✦ תלמידים שעשויים להיתרם מתוספת של שעות התערבות, ומגיבים טוב להתערבות בקבוצה קטנה.

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

✦ תלמידים שלא מקבלים שעות תמיכה באמצעות תוכניות תוספתיות אחרות (שירותי חינוך מיוחדים, שעות עולים וכיו"ב).

עקרונות פדגוגיים

- ✓ הוראה ולמידה בקבוצה קטנה של 3-4 תלמידים.
- ✓ תדירות גבוהה של מפגשי למידה (3 מפגשי למידה בשבוע).
- ✓ התערבות הדרגתית המתמקדת במספר מצומצם של מטרות למידה.
- ✓ התערבות המבוססת על הוראה מפורשת וישירה בתיווך אינטנסיבי.
- ✓ התערבות המזמנת התנסויות בלמידה פעילה, שבה התלמידים פעילים בשיח ובלמידה האוריינית ברוב חלקי השיעור.
- ✓ התערבות המבוססת על הוראה המתאימה את עצמה לרמה הקוגניטיבית והרגשית של כל תלמיד ותלמידה, ומספקת להם דרכי למידה מותאמות לרכישת הידע והמיומנויות הנחוצים לקריאה ולכתיבה.
- ✓ התערבות המלווה בתהליכי הערכה וניטור של התגובה להתערבות.

איך זה נראה?

- העלאת ידע קודם והיזכרות במה שנלמד.
- הצגה מפורשת של מטרות הלמידה, דרכי ההוראה ומבנה השיעור.
- הוראה מפורשת וישירה של ידע ומיומנויות שונות הכוללת: הדגמה מוחשית של המיומנויות הנלמדות בשיעור, המלווה בהמללה ובשיקוף של תהליכי החשיבה בקול. לדוגמה: אבני היסוד (אותיות, סימני ניקוד, מבנה המילה, אותיות הומופוניות והומוגרפיות, מיומנויות הפענוח הפונולוגי, תיהלוך הקריאה ומענה על שאלות, ידע לשוני, כתיב וכתיבה).
- התנסות עצמאית של התלמידים בהנחיית המורה
- התנסות עצמאית של התלמידים ללא ליווי המורה

משרד החינוך

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי – המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

- מישוב התלמידים בשיח הדיאלוגי
- סיכום רפלקטיבי ומטא־קוגניטיבי של הלמידה: נשאל שאלות העוסקות בתוכן (מה למדנו), וחווית הלמידה ונחזור על מטרות הלמידה המשותפות ואישיות.
- שימוש במחווך וקביעת קריטריונים ברורים להערכת ביצועי התלמידים

חשוב להדגיש!

הוראה מפורשת וישירה אין משמעותה החזקת מושכות השיעור אצל המורה באופן בלעדי. הכוונה היא שגם כאשר מבצעים תרגול ולמידה עצמאית של התלמידים, צריך לתת הנחיות ברורות בכתב ובעל־פה, להסביר לתלמידים מהי מטרת הלמידה וכיצד תתנהל הלמידה בשיעור. אפשר להסתייע בכרטיס "תפריט השיעור" (To do list).

הוראה מפורשת וישירה אינה עומדת לבדה כפרקטיקה בלעדית, והיא תמיד תצטרף לפרקטיקות אחרות כמו דיון, משחק ועוד. היא אומנם נותנת למורה את הבמה להסביר ולהנגיש את הלמידה, אבל בסופו של דבר המטרה שלה היא להפעיל את התלמידים ולהוביל אותם ללמידה משמעותית יותר.